Inträdes tal, af expeditions-sekreteraren m. m. Gudmund Gör. Adlerbeth

Bokutgåva

Texten ingår i *Svenska Akademiens Handlingar Ifrån År 1786. Första delen*, s. 61–64. Tryckt hos Carl Deleen och J.G. Forsgren, Stockholm 1801.

INTRÄDES TAL,

AF

EXPEDITIONS-SEKRETERAREN m. m.

GUDMUND GÖR. ADLERBETH.

Mine Herrar!

Konungens nåd har i dag ålagt mig nya och svåra skyldigheter. Kallad till Ledamot i ett Samhälle, som endast genom utmärkta prof af Snille och Smak kan svara mot dess upplysta Stiftares afsigt, dess milda Beskyddares omvårdnad, känner jag hela bördan af de förbindelser, som åtfölja det rum jag intager, men vågar knappt jemföra dem med min förmåga, för att icke förlora modet. Att odla, rikta och stadga fäderneslandets språk; att frambringa mästerstycken i vitterhet, till heder för närvarande tidehvarf och mönster för tillkommande; att återkalla *Augusti* och *Ludvig* XIV:s åldrar under Gustaf III:s Spira; äro de syftemål Konungen denna Akademi föresatt, värdiga Hans Maj:ts visa omtanke och skapande snille; ärefulla för de personer som utsedde blifvit, att dertill bidraga. Men då jag här finner mig omgifven af Ledamöter, hvilka, genom deras lysande förtjenster och vidtfrägdade namn, ställt pålitlig borgen för det gagn af dem väntas bör; af Ledamöter, hvilka dels i Rikshandlingarnes vård lemnat oförgängeliga minnesmärken af deras djupa insigter, genomträngande tankekraft, segrande talegåfva, dels riktat fäderneslandet med arbeten, som, krönta af allmänt bifall, båda deras författare odödligheten; äger jag för mig ej annat att framte, än ofullkomliga försök, lediga stunders alster, hvilka blifvit vida förhöjda öfver deras invärtes värde, genom den dyrbara stämpeln af Konungens nåd, som hellre med milda ögon uppmuntrat, än med skarpsynta granskat.

Det är denna lifgifvande kraft ifrån Thronen; det är upplyste medarbetares kunskap och efterdömen; det är den eldade håg, hvilken af täflan väckes, mäktig att liksom höja själen öfver dess egen krets, som smickrar mig med hopp, att en gång vinna en skicklighet, den jag ännu saknar.

Kännedomen af ett lefvande språk, då den blott sträcker sig till dess förstånd och nyttjande i sammanlefnaden, är visserligen både lätt och allmän. Den förvärfvas oförmärkt, ja med sjelfva modersmjölken; den kräfver inga andra förmögenheter, än friskhet och färdighet i de organer, som naturen till tal och hörsel bestämt. Men då fråga är om en djupare systematisk insigt, är denna kännedom både svår och sällsynt. Sjelfva sättet att lära språk, genom blott öfning och vana, frikallar och hindrar ifrån den vägen, att vinna klara och rediga begrepp, som i andra vettenskaper är oundgängelig, jag menar, att inhämta säkra grunder och reglor. Dessa liksom förborga sig under allmänna bruket. De kunna derföre icke utan mycken

flit, granskning och skicklighet uppletas och bindas tillhopa i en sammanhängande och fullständig kunskap. Då tillika vanligen händer, att ej allenast den okunniga delen af folkslaget, utan ock den upplystare talar och skrifver mer efter plägsed, än efter stadgad lag, tager språket efter hand ett oordentligt skaplynne; det oskäras af främmande smittor; det inlåter missbruk; och i den mån det längre förblifver ovårdadt, hinner det, likt en obrukad mark, att mer och mer öfverhöljas med ogräs, hvilkas fasta rötter med möda stå att uppryckas. Att till renhet, ordning och säkra grunder återföra ett sådant tungomål, fordras så mycket större laggrannhet, som man icke har ett nytt språk att skapa, utan ett gammalt att upphjelpa; som sanningen bör följas och vidmakthållas, men allmän sedvana icke får stötas; som sluteligen, den klokaste lagstiftning i detta ämne blifver kraftlös, intill dess den vunnit fasta och helgd genom bruket.

Erfarenheten intygar jemväl, att språkets odling och stadgande i ett land sällan med allvar blifvit påtänkt förr, än vettenskaper och fria konster der hunnit till en viss mognad, hvilken liksom upptäckt bristen. En tilltagande lärdom, förbunden med en tilltagande smak, äskar ett rikare förråd af lämpeliga och rena uttryck, men framför allt en städning, en ordning, som äro okända behof, innan begreppet rätteligen uppklarnat.

Den ädelmodiga åtgärd, Konungen fogat till Svenska tungomålets förkofran, är ock att anse såsom en fortsättning och en verkan af det hägn, hvarmed alla grenar af nyttig och prydelig kunskap omfattas. Vi hafva sett denna Konung än nedstiga från sin höjd, att meddela allmänna Lärohus sitt omedelbara beskydd; än upplifva Snille och Smak både hos lärare och ungdom genom sin hugnande närvaro; än i sitt palats samla Greklands och Roms vördiga öfverlefvor, lärorika skatter, och till polcirkelns grannskap flytta mönster för konstnärens efterföljd.

Vår höge Beskyddare härstammar af en Ätt, hvilken Fäderneslandet äger att tacka för allt, jemväl för sin upplysning. En odödlig erkänsla vill en gång blanda Hans Maj:ts namn i Dess stora Företrädares lofqväden, som, upprepade i tusende återskall, äro alltför bekanta att af mig förnyas. Men i ett Samfund, hvilket är helgadt åt Svenska språket, kan jag ej undgå anföra, det Gustaf I mästerligen förstod nyttja ett ostädadt tungomål i en mörk tid, och att Gustaf Adolph var äfven så mycket öfver sina samtida landsmän, genom sin vältalighet, som genom sin krona, sina dygder och sina gerningar. Jag har icke lof, att fullfölja denna anmärkning till nyare tider; men Sverige älskar ännu att finna ämnen till vördnad och kärlek i jemförelse mellan alla sina dyra Gustafver, och Sverige har i våra dagar ifrån Thronen hört en vältalighet, som öfvertygat sinnen och bevekt hjertan, i hvars rättmätiga pris efterverlden likväl ogerna skulle se sig af oss förekommas.

_____

Digitaliserad av Litteraturbanken.

Konverterad av Arkivkopia och publicerad på https://arkivkopia.se/sak/littbank-AdlerbethGJ_Intradestal1786.

Filen skapad 2018-12-13 18:05:57.474990